

Rafał Tenerowicz

Wojciech Kostecki, *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Warszawa 2012, s. 188

Zagadnienie bezpieczeństwa pozostaje niezmiennie jednym z głównych i podstawowych obiektów refleksji teoretycznej w zakresie szeroko pojmowanej politologii. Refleksja ta pozostaje jednak w ścisłym związku z rzeczywistością międzynarodową, zaś dynamika debat na temat bezpieczeństwa jest niejako "napędzana" pod wpływem nieprzewidywalnych splotów zdarzeń i ich skutków, jak na przykład ataki terrorystyczne z 11 września 2001 roku i będąca ich następstwem wojna w Afganistanie. Nieprzewidywalność zagrożeń powoduje, iż ludzie żyją w ciągłej niepewności, ta zaś z poziomu indywidualnego przeniesiona na poziom systemu międzynarodowego przyczynia się do pojmowania go jako systemu strachu. Logika strachu w dziedzinie bezpieczeństwa zmusza państwa do dążenia do potęgi, która wyraża się w konieczności kontrolowania niepewnego otoczenia, jak również w pewnym stopniu konstytuuje je. Jak twierdzi Wojciech Kostecki w swojej najnowszej książce to właśnie te dwa nierozdzielne elementy – strach i potęga, rządzą bezpieczeństwem międzynarodowym u progu XXI wieku.

Autor jest doświadczonym badaczem problematyki bezpieczeństwa i konfliktów, jak również teorii i praktyki współczesnych stosunków międzynarodowych. Publikował monografie zarówno w języku polskim, jak i po angielsku, m.in. *Współczesne badania nad pokojem* (1990) i *Europe After the Cold War: The Security Complex Theory* (1994). Niedawno (2011) ukazała się publikacja zbiorowa pod jego redakcją pt. *Zaawansowane zapobieganie konfliktom*. Autor był również ekspertem Komisji Europejskiej, zaś w latach 2007-2011 pełnił funkcję

przewodniczącego zespołu ds. zagrożeń stanu społeczeństwa i państwa Komitetu Badań nad Zagroženiami PAN. Obecnie zaś jest zatrudniony na stanowisku profesora na Uniwersytecie Warszawskim i w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie.

Recenzowana monografia składa się z trzech zasadniczych części, jak również jest opatrzona krótkim wprowadzeniem i zakończeniem.

Pierwsza część publikacji skupia się na historycznej i teoretycznej ewolucji pojęcia "bezpieczeństwo". Autor przyjmuje szerokie podejście do bezpieczeństwa rozumiejąc je ogólnie jako powszechny i złożony system politycznych, ekonomicznych i społecznych oddziaływań. W jego opinii "bezpieczeństwo" to kluczowa kategoria niezbędna do zrozumienia współczesnych stosunków międzynarodowych. Autor zwraca uwagę na wielość i różnorodność definicji "bezpieczeństwa", przytaczając koncepcje zarówno klasycznych przedstawicieli filozofii politycznej (m.in. T. Hobbes, J.J. Rousseau, Monteskiusz, A. Smith, I. Kant), jak i współczesnych badaczy polityki i stosunków międzynarodowych (m.in. B. Buzan, L. Hansen, K. Booth) oraz przedstawicieli innych dyscyplin naukowych (socjologia, ekonomia, prawo, antropologia).

W drugiej części książki autor opisuje wizje bezpieczeństwa z perspektywy "wielkich teorii" czyli głównych paradygmatów, przez pryzmat których możliwe jest badanie bezpieczeństwa międzynarodowego. Poczynając od podejść teoretycznych zaczerpniętych z nauki o stosunkach międzynarodowych, autor charakteryzuje bezpieczeństwo z punktu widzenia realizmu i jego kluczowej koncepcji równowagi sił oraz idealizmu (liberalizmu) wraz z przytoczeniem argumentów stawianych w ramach debaty nad koncepcją tzw. demokratycznego pokoju. Uwagę zwraca jednak szersze przedstawienie nurtu nazywanego krytycznymi studiami nad bezpieczeństwem, jak również bardzo udana prezentacja tzw. "Szkoły kopenhaskiej", która miała ogromny wpływ na współczesne studia nad bezpieczeństwem, m.in. poprzez zdefiniowanie sektorów bezpieczeństwa innych niż militarno-obronne oraz wprowadzenie do użytku sztandarowej dla tej szkoły koncepcji sekurytyzacji (postrzeganie bezpieczeństwa

przez pryzmat dyskursu publicznego). Godne uwagi jest, że autor nie skupia się wyłącznie na podejściach czysto pozytywistycznych, ale przedstawia również badania powiązane z metodologią post-pozytywistyczną, co pozwala czytelnikowi dostrzec bezpieczeństwo międzynarodowe w szerszym kontekście teoretyczno-metodologicznym.

Trzecia i ostatnia część monografii, obejmująca również wątki filozoficzne i normatywne, skupia się na obecnych sporach i debatach toczących się wokół koncepcji bezpieczeństwa oraz na współczesnych wyzwaniach jakie są stawiane przed podmiotami bezpieczeństwa. Autor porusza w niej szereg równie aktualnych, jak i istotnych kwestii, takich jak bezpieczeństwo ludzkie (*Human Security*), „nowe wojny”, konflikty etniczne, interwencja humanitarna, koncepcja R2P (*The Responsibility to Protect*), „prywatyzacja bezpieczeństwa”, nielegalny handel bronią czy proliferacja broni masowego rażenia. Uwagę zwraca dość szerokie potraktowanie zagadnienia bezpieczeństwa globalnego i koncepcji globalnego społeczeństwa obywatelskiego jako przedmiotu badań nad bezpieczeństwem w zglobalizowanym świecie.

Publikacja w interesujący sposób wypełnia lukę w polskiej literaturze poświęconej kwestiom bezpieczeństwa międzynarodowego przedstawiając badane zagadnienie w szerszym teoretycznym kontekście tzw. *Security Studies*. W odróżnieniu od innych dostępnych na polskim rynku publikacji recenzowana praca kładzie znacznie większy nacisk na teoretyczne aspekty studiów nad bezpieczeństwem. Uwagę zwraca bogata ilość cytowanych źródeł obcojęzycznych, w tym również najbardziej aktualnych prac z przedmiotowej dziedziny (Autor odwołuje się do znacznej ilości prac opublikowanych w roku 2012).

Monografia ukazała się w serii "Współczesne Stosunki Międzynarodowe" wydawnictwa Poltext i w zamyśle miała stanowić skondensowane wprowadzenie teoretyczne do przedmiotowej tematyki. W dużej mierze cel ten został osiągnięty, czego efektem jest jedna z bardziej nowatorskich publikacji spośród dostępnych na polskim rynku wydawniczym. Lektura publikacji pozostawia pozytywne wrażenie,

jednakże nie można uznać jej za modelowy podręcznik dla studentów, którzy nie posiadają żadnej uprzedniej wiedzy za zakresu problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego i teorii stosunków międzynarodowych. Przedstawiony przez Autora szkic teorii wyjaśniających fenomen bezpieczeństwa jest dość pobieżny i czytelnik niezaznajomiony z zawłościami teoretycznych i metodologicznych debat w ramach dyscypliny może mieć trudności z uchwyceniem wszystkich istotnych niuansów i niejednoznaczności omawianej problematyki. Niemniej, publikację tę można z czystym sumieniem polecić czytelnikom bardziej zaawansowanym, gdyż stanowi ona dobre i oryginalne podsumowanie głównych debat teoretycznych i współczesnych trendów w badaniu problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego.

Rafał Tenerowicz – doktorant na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego